

บทที่ 4

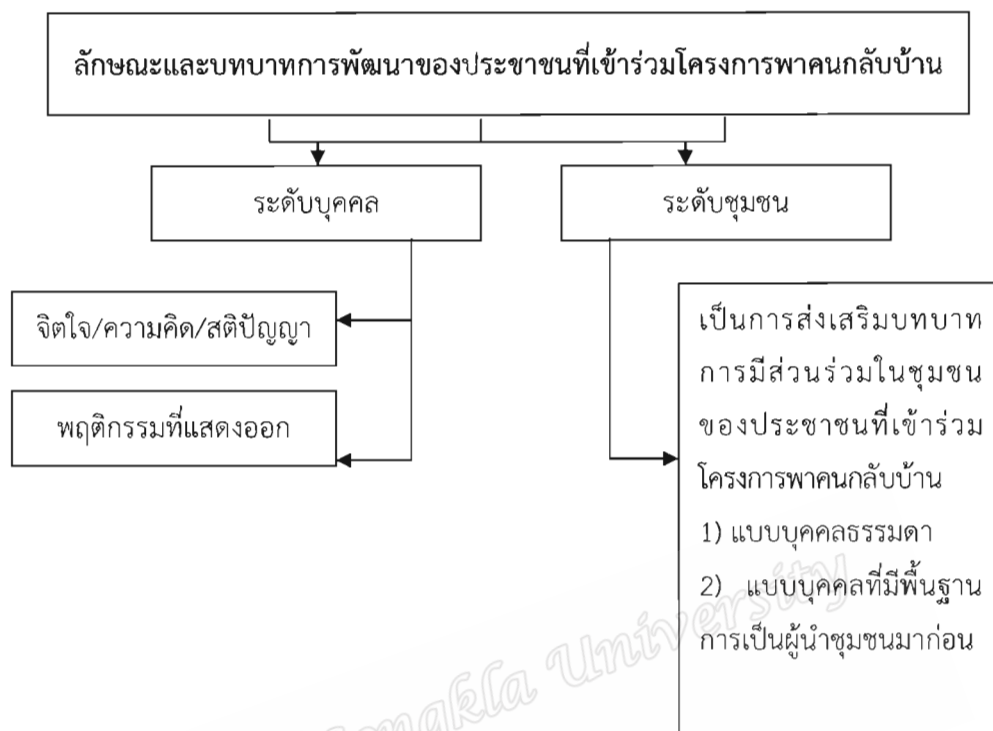
ผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และประชาชนทั่วไป ซึ่งใช้วิธีการพรรณนาเชิงเนื้อหาเพื่อวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากผู้ถูกสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และข้อมูลจากเอกสาร แสดงให้เห็นถึงลักษณะและบทบาทของของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน ตลอดจนการเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น พบว่า ภายหลังจากที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านแล้วนั้น มีการการแสดงออกหรือว่าพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิหรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามสถานภาพและตำแหน่งตามความคาดหวังของบุคคลอื่น โดยองค์ประกอบทั้งหน้าที่ของสถานภาพและตำแหน่งจากความคาดหวังของบุคคลนั้นนั้นจะเป็นตัวกำหนดแบบแผนของพฤติกรรม ซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับด้วย

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงรวบรวมข้อมูลสำคัญในการจำแนกลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านไว้ดังนี้

ภาพที่ 2 ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ภาพดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ซึ่งอธิบายจากภาพดังกล่าวได้ว่า ลักษณะและบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นมี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล และระดับชุมชน รายละเอียดดังนี้

1. ระดับบุคคล เป็นลักษณะของการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำในตนเองเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น การฝึกอาชีพและการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เป็นต้น ซึ่งได้สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านไว้ดังนี้

“...ผมคิดว่าบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลนั้น เป็นรากฐานเริ่มต้นในการพัฒนาอื่นๆ ต่อไป ซึ่งหากบุคคลตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถแล้วนั้น ย่อมเป็นผลดีต่อการสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมี

ประสิทธิภาพ สามารถเป็นสมาชิกระดับครอบครัว องค์กร สังคม และประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพต่อไปได้...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2, 6 พฤศจิกายน 2561)

นอกจากนี้ลักษณะและบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านระดับบุคคลนั้น โดยสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้นำชุมชนคนที่ 4 ไว้ดังนี้

“...ผมเชื่อเหลือเกินว่าบุคคลจะพัฒนาได้นั้นเริ่มต้นที่พื้นฐานทางจิตใจ ความคิด สติปัญญา และนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะ...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 4, 7 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงจำแนกบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญา 2) การพัฒนาด้านพฤติกรรม รายละเอียดดังนี้

1) การพัฒนาด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญา

พื้นฐานของประชาชนที่ต้องการเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านนั้นก็ต่างมาจากผู้ที่สมัครใจและมีความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะพัฒนาตนเองแล้วในระดับหนึ่งอยู่แล้ว ซึ่งในระหว่างการเข้าร่วมโครงการและภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 80-90 บุคคลจะเกิดการพัฒนาในด้านความคิดและมีการปรับทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปต่อรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นบทบาทการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญาไว้ดังนี้

“...เดิมทีคนกลุ่มนี้จะต่อต้านทั้งด้านความคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงเพื่อแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยกับรัฐไทย เพราะเขาถูกบ่มเพาะทางความคิดตั้งแต่เด็ก ถูกครอบงำด้วยพื้นฐานความคิดที่ไม่เป็นมิตรกับรัฐและคนที่ไม่ใช่พวกพ้องของตน ซึ่งแน่นอนว่าในระยะแรกของการเข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน คนกลุ่มนี้ยังคงเกิดแรงต้านทางความคิดในระดับเล็กน้อย ปานกลาง หรือระดับสูงสุด ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลที่ยังไม่เข้าใจบริบทและเจตนารมณ์ของรัฐหรือหน่วยงานความมั่นคงที่ต้องการพยายามแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคได้อย่างจริงจังมากเท่าใดนัก...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5, 10 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ในระยะเวลาของการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น มีกระบวนการและขั้นตอนทางจิตวิทยาที่ทางวิทยาการของหน่วยงานความมั่นคงสามารถเข้าไปสลายแนวคิดด้านลบของบุคคลให้กลับมาสู่โลกของความเป็นจริงในบริบทของสังคมไทยและสังคมโลกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 1 ไว้ดังนี้

“...ระหว่างเข้าร่วมโครงการความมั่นคงจะเริ่มจากการเคลียร์ในประเด็นประวัติศาสตร์เชิงบาดแผล ประวัติศาสตร์สร้างชาติ ที่กลุ่มแนวร่วมหรือกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบมักนำมาใช้ในการปลุกระดมและตอกย้ำทางความคิดให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนลุกขึ้นมาถืออาวุธเพื่อกอบกู้เอกราชให้กับปาดานี้ให้เกิดความรุ่งเรืองดังอดีตอีกครั้ง...”

(เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 1, 9 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้หน่วยงานความมั่นคงยังมีมาตรการของการมุ่งเน้นที่จะสร้างความรู้และความเข้าใจใหม่ในมิติของศาสนา (อิสลาม) ที่ถูกต้องตามแนวทางและหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน การสามารถอยู่ร่วมกันกับศาสนิกอื่นในสังคมที่มีความหลากหลายได้ โดยไม่จำเป็นต้องไปชนเข้ากับบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 3 ดังนี้

“...อีกประเด็นหนึ่งที่รัฐพยายามมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจคือเรื่องนาย-ซีแย ด้วยเช่นเดียวกัน ว่าแท้จริงแล้วนั้นพระเจ้า (อัลลอฮ์) สร้างมนุษย์ขึ้นมาให้มีความหลากหลาย มีเพศหญิง เพศชาย มีเชื้อชาติ มีเผ่าพันธุ์ และมีศาสนาที่ไม่เหมือนกัน เพื่อให้มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกันบนโลก (ดunya) ใบนี้อย่างสันติ...”

(เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐคนที่ 3, 11 พฤศจิกายน 2561)

จากการศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านระดับบุคคลด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญานั้น พบว่า ผลที่ตามมาจากการพัฒนาตนเองของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนอกเหนือจากด้านความคิดและจิตใจที่ดีแล้วนั้น ยังก่อให้เกิดความมั่นใจและความสบายใจภายในตนเอง เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีหมายตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และหมายตามความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) และเป็นกลุ่มบุคคลที่หลบหนีออกนอกประเทศ ให้เขาได้กลับมาดำเนินการต่อสู้ในคดีตามกฎหมายของประเทศไทยอย่างถูกต้อง ไม่จำเป็นต้องหลบซ่อนตัวเองอย่างที่ผ่านมา อย่างน้อยที่สุดก็สามารถทำให้เขาเหล่านั้นได้กลับมาอยู่กับครอบครัวของเขาในภูมิภาคนี้เพิ่มเติม สามารถกลับมาทำธุรกรรมทางการ

เงินได้ สามารถขอวีซ่าเพื่อไปฮัจญ์หรือไปอุมเราะห์ได้ปกติ หรือในบางกรณีที่ยังไม่สามารถขอได้ เขาก็สามารถมีช่องทางที่ไปยื่นหนังสือขอรับรองจากหัวหน้าราชการในพื้นที่เพื่อปลดล็อกขั้นตอนนี้ได้ ซึ่งสอดคล้องต่อความคิดเห็นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 2 ไว้ดังนี้

“...แต่ในมุมมองกลับกันนั้นสำหรับบุคคลที่ยังคงหลบหนีหรือยังกบดานอยู่ที่ใดสักแห่ง เขาไม่สามารถที่จะดำเนินการใดๆ ในมิติตรงนี้ได้เลย ตลอดจนบางครั้งอาจจะส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวอีกด้วยเช่นกัน อาทิ การลงนามเพื่อรับรองบุตร หรือการเซ็นต์หนังสือราชการต่างๆ ของบุคคลในครอบครัว...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 2, 9 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสรุปได้ว่าที่ผ่านมาประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านมีการพัฒนาตัวเองและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมากขึ้น ทั้งกระบวนการด้านความคิด พฤติกรรม และการดำรงชีวิตในสังคม ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ประสบความสำเร็จกับบางบุคคลมากขึ้นนัก แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ระบุว่า ประชาชนตำบลตะโลงกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน มีแนวคิดและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2) การพัฒนาด้านพฤติกรรม

จากการศึกษาบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอีกด้านหนึ่งพบว่า เมื่อบุคคลมีจิตใจ ความคิด และสติปัญญาที่บริสุทธิ์ ย่อมส่งผลการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเป็นไปในทิศทางที่ดีด้วยเช่นกัน ตรงตามประโยคของคนโบราณที่ว่า "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" ซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นบทบาทการพัฒนาในระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านด้านพฤติกรรมไว้ดังนี้

“...อย่างน้อยที่สุดจากบทบาทการพัฒนาในระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองเป็นหลัก มีความรับผิดชอบในบทบาทของการเป็นพลเมืองคนหนึ่งในผืนแผ่นดินไทย...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4, 7 พฤศจิกายน 2561)

ซึ่งการพัฒนาด้านพฤติกรรมในที่นี่ เป็นการอธิบายรวมไปถึงวิธีการดำเนินชีวิตอย่างคนธรรมดาที่ต้องการอาศัยและพักพิงอย่างที่เป็นปกติสุข สามารถดำรงชีวิตกับครอบครัวได้อย่างเปิดเผย ไม่ต้องเร่ร่อนหรือหลบหนีดังเช่นชีวิตที่ผ่านมาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านในอดีต และอีกนัยยะหนึ่งคือ การไม่แสดงพฤติกรรมที่ไปสร้างความเดือดร้อนทั้งชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในสถานะบทบาทไหนของสังคม การยึดหลักมนุษยชนและการเคารพซึ่งความเป็นมนุษย์ย่อมถือเป็นหลักการที่สำคัญในการพัฒนาตนเองเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายชีวิตที่สูงสุด ซึ่งสอดคล้องต่อคำกล่าวของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 5 ไว้ดังนี้

“...แม้ว่าในอดีตมนุษย์ทุกคนจะกลับไปแก้ไขการกระทำที่ผ่านมาไม่ได้แล้ว แต่ปัจจุบันและอนาคต มนุษย์สามารถเป็นผู้ลิขิตและเลือกปฏิบัติมันได้ หากใครคนอื่นไม่รู้ แต่ตัวเรายอมรับที่อยู่เสมอว่าเรากำลังทำอะไรและทำไปเพื่อใคร ดังนั้น ปัจจุบันคือเวลาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ส่วนอนาคตคือความคาดหวังเอาไว้ในภายภาคหน้า หากในวันนี้เราประพฤติปฏิบัติดี แน่ใจว่าพระเจ้าย่อมทรงประทานสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตเราในอนาคตอย่างแน่นอน...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 5, 11 พฤศจิกายน 2561)

2. ระดับชุมชน เป็นการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน และการสร้างความไว้วางใจระหว่างกันเพื่อให้ชุมชนเกิดสันติสุข ปราศจากการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ

จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านเป็นกลุ่มบุคคลที่มีหลากหลายสถานะ หลายบทบาท ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้จำแนกกลุ่มคนเหล่านี้ออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ 1) กลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป และ 2) กลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน โดยที่ประชาชน 2 กลุ่มนี้มีบทบาทและศักยภาพต่อการพัฒนาสังคมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง รายละเอียดดังนี้

2.1 บทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป

จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มประชาชนที่มีสถานะเป็นบุคคลทั่วไปนั้น เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการตามขั้นตอนทางกฎหมายในโครงการพาคคนกลับบ้านแล้วนั้น เมื่อเขากลับมาใช้ชีวิตตามปกติในภูมิลำเนาเดิม เขาเหล่านั้นก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนักต่อชุมชนหรือสังคมที่เขาดำรงอยู่

ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 3 ไว้ดังนี้

“...ส่วนใหญ่ต้องการความเรียบง่าย ต้องการดำรงชีวิตแบบสมถะ เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 3, 11 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป นั้น สอดคล้องกับคำกล่าวของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 1 ที่ให้ไว้ดังนี้

“...ระยะแรกเริ่มที่ได้กลับมาอยู่ในภูมิลำเนาเดิมนั้น บุคคลกลุ่มนี้ ยังคงเกิดความไม่มั่นคงในตนเอง เขาต้องการอยู่อย่างสันโดษ ไม่ต้องการเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรใดๆ ก็ตาม หรือแม้แต่บุคคลอื่นที่มักมาถามในประเด็นต่างๆ มากมาย แต่มันก็ไม่ใช่ว่าพฤติกรรมของบุคคลทั้งหมด มันขึ้นกับตัวบุคคลแต่ละคนด้วย บางคนเมื่อได้กลับบ้านแล้ว เขาก็สามารถใช้ชีวิตเขาตามปกติ แต่อีกบางคนเมื่อกลับไปแล้วเขาสามารถพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาเป็นแกนนำทางธรรมชาติในชุมชนของเขาได้ อย่างน้อยที่สุดบุคคลกลุ่มนี้ก็สามารถปลดพันธะตนเองทางกฎหมาย ทำให้ชีวิตมีอิสระมากขึ้น มันทำให้รู้สึกว่าโลกทั้งใบเริ่มขยายกว้างออกไปมากขึ้น...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 1, 9 พฤศจิกายน 2561)

สำหรับข้อมูลการสัมภาษณ์ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นอธิบายว่า แม้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านไม่ได้เข้ามาแสดงบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสังคมที่ชัดเจนมากนัก แต่การดำรงชีวิตโดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการพัฒนาตนเองและสังคมโดยอ้อม ทั้งเชิงความคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกสู่สาธารณะ ทั้งนี้ไม่ว่าบุคคลจะมีความคิดหรือความเชื่อใดๆ ก็ตาม แต่การไม่นำมาซึ่งการสร้าง ความเดือดร้อน ความเสียหายแก่บุคคลอื่นย่อมเป็นผลดีทางสังคมเป็นอย่างยิ่ง การเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ตลอดจนการไม่ลงมือกระทำผิดใดใดที่สื่อถึงการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นย่อมเป็นบทบาทสำคัญของพลเมืองที่ดี ที่ควรระลึกและพึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อันนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างสันติและเกิดการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความหลากหลายในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

2.2 บทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน

จากการศึกษาบทบาทในการพัฒนาของกลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน พบว่า บุคคลกลุ่มนี้เดิมที่มีสถานะและบทบาทที่เป็นแกนนำในชุมชนหรือสังคมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ก่อนที่จะตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านกับภาครัฐ อาทิ ผู้นำศาสนา (อิหม่าม/ คอเต็บ/ บิหลาล) ผู้นำท้องถิ่น (กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน) หรือผู้นำตามธรรมชาติในประเภทอื่นๆ ตลอดจนครูหรืออาจารย์ในสถาบันการศึกษาของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มผู้นำประชาชนเหล่านี้ เขจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการประพฤติ ปฏิบัติตน การวางตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพียงเท่านี้ก็ถือว่าเป็นบทบาทสำคัญหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยไม่ต้องลงทุนใดใด เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ย่อมมีมวลชนที่ให้ความเคารพนบถนอบตนอยู่เป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว อีกทั้งบทบาทหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและสังคมที่สามารถขยายได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งกลุ่มที่เป็นแกนนำประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในกระบวนการหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 4 ไว้ดังนี้

“...ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ กลุ่มนี้ สามารถช่วยเหลือและเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์โครงการพาคณกลับบ้านในเชิงขยายและสื่อถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐบาลต่อความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เพราะเขาจะเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดีที่สามารถทำให้บุคคลอื่นเห็นว่าเมื่อเขาได้เข้าโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้น เขาสามารถกลับมาอยู่ในชุมชนหรือสังคมของเขาเองได้อย่างปกติ หมุดพั้นระทางกฎหมาย...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 4, 11 พฤศจิกายน 2561)

ประเด็นดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่ต่างเห็นต้องตองกันในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

“ส่วนใหญ่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เมื่อกลับมาแล้วจะเป็นเชิงบวก เพราะเขาต้องการที่จะกลับมาอยู่กับครอบครัวอยู่กับลูก กับภรรยา มันย่อมดีกว่ากลุ่มบุคคลที่ยังหลบหนีอยู่ในแถบประเทศชายแดนต่างๆ อย่างแน่นอน”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 10, 15 พฤศจิกายน 2561)

ภายหลังจากการที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านที่ดำเนินการโดยหน่วยงานความมั่นคงแล้วนั้น เมื่อบุคคลผ่านการเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวแล้วเสร็จนั้น บุคคลจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน โดยภาครัฐมอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) เป็นผู้รับช่วงต่อจากหน่วยงานความมั่นคง และคอยดูแลบุคคลเพื่อสอดส่องและประเมินผลต่อพฤติกรรมภายหลังการเข้าร่วมโครงการฯ และในความช่วยเหลือของภาครัฐนี้หมายความว่า ภาครัฐจะเป็นตัวนำในการริเริ่มโครงการ มิได้หมายถึงว่ารัฐจะเอาเงินไปหยอดใส่มือชาวบ้าน ภาครัฐจะเป็นกลไกนำร่องในโครงการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งบุคคลที่มีทุนเดิมในการเป็นผู้นำนั้นสามารถเข้าไปมีบทบาทกับรัฐอย่างมีส่วนร่วมได้ไม่ยาก ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่ผู้นำชุมชนคนที่ 1 กล่าวไว้ว่า

“...หากบุคคลนั้นเป็น ‘คอเต็บ’ ในชุมชน แน่ใจว่าเสียงของเขาสามารถมีอิทธิพลในการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลอื่นเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้ หรือแม้แต่การนำเสนออะไรบางอย่างต่อรัฐ ซึ่งแน่นอนว่ารัฐควรรับฟังในเสียงหรือคำสะท้อนของเขา และที่เห็นบ่อยครั้งมากที่สุดในพื้นที่อำเภอยะหริ่งและพื้นที่อื่นของจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ‘การตั้งวิสาหกิจชุมชน’ ซึ่งรัฐจะเป็นหน่วยสนับสนุนและคอยอำนวยความสะดวกขั้นต้นในการก่อตั้งแล้วภายหลังจากนั้นคนในชุมชนก็ต้องบริหารจัดการกันเอง ดังเช่นในอำเภอปะนาเระ ที่มีการจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน นำโดย อิสมะแอ ทำน้ำ เป็นต้น..”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 1, 12 พฤศจิกายน 2561)

สรุป จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ มีบทบาทการพัฒนาทั้งระดับบุคคลและระดับชุมชนที่แตกต่างกัน เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชนได้ตามศักยภาพและความถนัดที่ไม่เท่ากัน โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมและทุนเดิมในสถานะบทบาททางสังคมจากอดีต (ก่อนที่จะเข้าร่วมอบรมโครงการพาคณกลับบ้าน) หรือบุคคลอีกประเภทหนึ่งคือ การต้องการเป็นจิตอาสา โดยรวมตัวกันเพื่อรวมพลังและสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มที่เกิดขึ้นจะมีศักยภาพพบน้อยเพียงใดนั้นก็ย่อมขึ้นกับบริบทและความเข้มแข็งหรือความเหนียวแน่นของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วยเช่นกัน

การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วม โครงการพาคณกลับบ้าน

นโยบายสานใจสู่สันติของรัฐต้องการรองรับการกลับมาของผู้ที่ต้องการยุติการก่อเหตุ และต้องการออกจากกรรมาชนบวร อันนำมาซึ่งโครงการพาคณกลับบ้าน ที่ได้ริเริ่มขับเคลื่อนงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน โดยใช้ระยะเวลาเกือบ 10 ปี ทำให้สามารถลดจำนวนอัตราการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจากการใช้ความรุนแรง ทั้งนี้ทุกภาคส่วนก็ต่างยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับภาครัฐต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมชายแดนใต้ ทั้งมุมมองของภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และภาคประชาชน

1. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องส่วนใหญ่ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาดำบลตะโลละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น เป็นหนึ่งในขั้นตอนของรูปแบบการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้านของนโยบายรัฐที่ต้องมีมาตรการการขับเคลื่อนชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีการจัดตั้งไว้แล้ว 37 ชมรม (อำเภอละ 1 ชมรม) และครอบคลุมทุกอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสี่อำเภอของสงขลา ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านให้มีความเข้มแข็ง ทั้งตัวบุคคล สมาชิกเครือข่าย การพัฒนาชุมชนและสังคม ตลอดจนสามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ในการให้ความช่วยเหลือและพร้อมหนุนเสริมกระบวนการทำงานของภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานความมั่นคงต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องต่อการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3 ที่กล่าวไว้ว่า

“...หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ได้มอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปท.อ) เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานและอำนวยความสะดวกพร้อมทั้งให้การสนับสนุนขั้นต้นในการขับเคลื่อนชมรมพาคณกลับ

บ้าน เพื่อกระตุ้นให้มีการดำเนินงานกิจกรรมของชมรมอย่างเป็น
ระยะและต่อเนื่อง โดยให้ประสานกับหน่วยงานด้านการพัฒนาใน
พื้นที่เป็นหลัก เพื่อดำเนินการต่อยอดของกิจกรรมชมรม...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ คนที่ 3, 11 พฤศจิกายน 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ภาครัฐมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้สมาชิกในชมรมได้มี
บทบาทต่อการช่วยเหลือและร่วมกันสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนและสังคมต่อไป ทั้งนี้
ภาครัฐได้ดำเนินการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสังคมสันติสุข โดยยึดตามหลักคิด “รัฐต้องดี มีมวลชน พากัน
กลับบ้าน ช่วยกันสร้างชุมชนเข้มแข็ง แบ่งกันรับผิดชอบความปลอดภัยในชีวิต ต่อต้านยาเสพติด
ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คู่เคียงพหุวัฒนธรรม นำพาสันติสุข” โดยให้นำไปสู่
เป้าหมายของผลลัพธ์สูงสุดสุดคือ การมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ของพี่น้องประชาชนในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาข้อมูลจากอุดมคติและสภาพการณ์ที่เป็นจริงนั้น ย่อมเป็นไปได้หลายทิศทาง
ข้อมูลจากเสียงสะท้อนอีกด้านหนึ่งในการดำเนินงานของภาครัฐต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนา
สังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ผ่าน ‘ชมรมพาคณกลับบ้าน’ นั้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง
ที่ได้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ต่างร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางการส่งเสริมบทบาทการ
พัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้
รวบรวมข้อมูลของประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหา
ดังกล่าว ดังนี้

1.1 ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่ เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ในการขับเคลื่อน ‘ชมรมพาคณกลับบ้าน’

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่เป็นในทิศทางเดียวกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ
ศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่
เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นคือ “ภาครัฐยังทำงานกันแบบไม่บูรณาการ ทั้งหน่วยงานความ
มั่นคง (ทหาร/ ตำรวจ) และหน่วยงานปกครอง (ศปก.อ.)” กล่าวคือ หน่วยงานความมั่นคงยังเป็น
องค์กรหลักและทำงานอยู่ฝ่ายเดียวในการดำเนินงานเรื่องนี้ทั้งหมด โดยไม่มีการประสานงานกับ
หน่วยงานด้านอื่นๆ ของภาครัฐ ซึ่งผลกระทบที่กลับมาจึงทำให้ภาครัฐไม่มีความทั่วถึงกับประชาชนที่
ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน บางคนก็ยังคงหวาดระแวงและไม่มีความไว้วางใจต่อภาครัฐ
อยู่ดังเช่นเดิม ซึ่งสอดคล้องจากการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนคนที่ 2 ไว้ดังนี้

“...การเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมีการรวมกลุ่มชมรมของบุคคลที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านในแต่ละพื้นที่ แต่ปัจจุบันมันยังขาดการบริหารจัดการองค์กรที่ดี เพราะมันขึ้นอยู่กับมิติของศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) มันจึงทำให้บุคคลไม่มีความเป็นอิสระในชมรมเอง บางครั้งมีการสนับสนุนงบประมาณมาให้ชมรมเพียงจำนวนหนึ่ง แต่มันไม่สามารถทำให้ชมรมขับเคลื่อนงานการพัฒนาสังคมไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เนื่องจากศปก.อำเภอมองว่า กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ใช่เนื้องานของเขาโดยแท้จริง แต่มันเป็นกลุ่มภารกิจงานของหน่วยงานความมั่นคงมากกว่า”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 2, 12 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้จากข้อมูลสัมภาษณ์เสียงส่วนใหญ่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านนั้นกล่าวว่า ชมรมพาคคนกลับบ้านคือจุดเริ่มต้นในการพัฒนาศักยภาพบทบาทของสมาชิก ทั้งระดับบุคคล ระดับชุมชน และเกิดการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชน หากชมรมเข้มแข็งย่อมเป็นที่น่าสนใจและนำมาสู่การดึงดูดสมาชิกเครือข่ายหรือประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ทั้งบุคคลที่เป็นประชาชน และบุคคลที่ที่ทุนเดิมเป็นผู้นำในด้านต่างๆ ให้ได้มาอยู่ในกรอบของแผนงานและกระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนใต้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นจุดสำคัญอย่างยิ่งที่ภาครัฐควรทำแก้ไขดำเนินการเพื่อปลดล็อกอุปสรรคดังกล่าว ให้เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมากยิ่งขึ้น

1.2 แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ในการขับเคลื่อน ‘ชมรมพาคคนกลับบ้าน’

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้อันเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ การทำความเข้าใจและวางมาตรการทำงานภายในภาครัฐอย่างบูรณาการ โดยหน่วยงานความมั่นคงต้องกระจายการทำงานแบบบูรณาการกับองค์กรในท้องถิ่นต่างๆ ด้วย ซึ่งต้องเข้าใจกันและกันเป็นทีมเดียวกัน เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งควรเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเหล่านั้นเข้าไปร่วมด้วยช่วยกันในการปฏิบัติงาน เช่น 4 เสาหลักในสังคม ให้เข้าไปทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง หรืออีกแนวทางหนึ่งคือทางอำเภอประสานกับกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เพื่อดูแลบุคคลกลุ่มนี้อย่างเป็นทางการไป เนื่องจากพื้นฐานการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

บางคนเขาขาดการศึกษา ดังนั้นจึงไม่มีโอกาสได้ไปเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ อย่างน้อยหน่วยงานภาครัฐหรืออำเภอควรเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านการศึกษาหรืออาชีพของเขาไปก่อน หรือจะให้ให้มีเจ้าหน้าที่ไปประเมินผลภายหลังก็ย่อมได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นจากการสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนคนที่ 3 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...โครงการพาคณกลับบ้านนั้นเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลมีแบบแผนของตัวนโยบายที่ดีแล้ว ในแนวทางปฏิบัติควรมีการทำงานภายในภาครัฐ ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครอง หรือภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมกันดำเนินการอย่างบูรณาการที่แท้จริง และต้องจริงจังต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างเข้มข้น...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 3, 13 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นจากการสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ และประชาชนทั่วไป ที่มีความคิดเห็นและเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า หากภาครัฐสามารถแก้ไขปัญหาในจุดนี้ได้ การทำงานภายใต้โครงการพาคณกลับบ้านที่จะสามารถเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดนได้อย่างยั่งยืน

2. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

ภาครัฐมุ่งเน้นสันติวิธีมานำในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ผ่านชมรมพาคณกลับบ้าน ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกอำเภอของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแน่นอนว่าโครงการพาคณกลับบ้านมันเกี่ยวข้องกับงานความมั่นคง ดังนั้นด้านคุณภาพชีวิตหรืออาชีพของเขานั้นจึงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเข้าร่วมโครงการ เพราะหน่วยงานความมั่นคงมองว่าโครงการพาคณกลับบ้านนี้เป็นเรื่องที่ไม่ได้มุ่งเน้นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รัฐที่เข้าไปช่วยเหลือคือประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องความมั่นคง ส่วนโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนา

คุณภาพชีวิตนั้นเป็นเพียงโครงการเสริม และมันก็ได้เป็นข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้นกับบุคคลที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และหากถามต่อว่า โครงการเสริมนี้มันประสบความสำเร็จหรือไม่ มันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพราะอาจจะมียบางพื้นที่ที่ไม่ได้รับความสนใจในโครงการเหล่านี้มากนัก

สำหรับงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น ตามนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาสู่การปฏิบัติงานในพื้นที่ภายใต้แนวคิด “กฎหมายนำ การทหารตาม และงานการเมืองขยาย” นั้น ภาครัฐมีการส่งเสริมและให้การช่วยเหลือด้านการดำรงชีวิตเบื้องต้น เพื่อมนุษยธรรมที่จำเป็นตามหลักมนุษยชนที่มนุษย์คนหนึ่งพึงจะได้รับ ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยมีศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) เป็นผู้ดูแล ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5 ที่กล่าวไว้ในประเด็นนี้ว่า

“...โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้นได้รองรับกลุ่มประชาชนกลุ่มนี้ เช่น การฝึกอาชีพ แต่ถึงอย่างไรมันต้องขึ้นอยู่กับบริบทหรือแล้วแต่อำเภอในพื้นที่นั้นๆ ที่จะริเริ่มโครงการนั่นเอง แต่โครงการเหล่านี้ไม่ได้เป็นข้อผูกมัดในโครงการพาคณกลับบ้าน โครงการเหล่านี้เป็นเพียงแค่โครงการส่งเสริมเพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้มีแรงจูงใจให้เขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตโดยปกติ ซึ่งหากมองในมุมคุณภาพชีวิตมันไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเท่าใดนัก แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปและเห็นได้ชัดคือคุณภาพทางจิตใจ ที่เขาสามารถกลับมาอยู่กับครอบครัวได้...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 5, 10 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้ แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ จึงต้องเริ่มต้นที่การสร้างความเข้มแข็งของชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้น ของการรวมสมาชิกเครือข่ายที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงในการร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับรัฐบาล ถือว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของบุคคล เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคม

ซึ่งลักษณะของบทบาทที่สามารถช่วยเหลือรัฐได้นั้น มีหลากหลายวิธี โดยเฉพาะงานด้านความมั่นคง เช่น

- การประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้บุคคลมาเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน
- การเป็นล่ามแปลภาษา (ยาวิ) ในกระบวนการทำงานของรัฐ
- การเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ตามหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง (ซึ่งบทบาทนี้จำเป็นต้องพิจารณาคัดเลือกตามศักยภาพที่เหมาะสมของบุคคลด้วยเป็นพิเศษ เนื่องจากประเด็นศาสนาเป็นการทำงานที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของประชาชน)
- การเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกกับหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งในเชิงเปิดเผยและเชิงลับเฉพาะ ต่อการเข้าไปสลายโครงสร้างของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสลายกระบวนการทำงานแบบรัฐซ้อนที่เกิดขึ้นในสังคมชายแดนใต้ต่อไป
- เป็นกำลังภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนงานควบคุมพื้นที่ไม่ให้เกิดเหตุในเขตชุมชน เช่น การเป็นอาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน (อรบ.), ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.), ชุดคุ้มครองตำบล (ชคต.)
- การเป็นเครือข่ายสมาชิกเพื่อขับเคลื่อนงานสร้างความเข้าใจตามนโยบายประชารัฐสร้างอำเภอสันติสุข ตลอดจนการทำงานร่วมกันกับแบบหลักสูตรประชาร่วมใจทำความดีเพื่อแผ่นดิน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ใช้ศาสนา เพื่อสลายความคิดและความเชื่อของผู้เห็นต่าง

ดังนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันอย่างเสมอภาคในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านชมรมพาคณกลับบ้าน เพราะไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพียงประชาชนคนธรรมดา หรือผู้ที่เคยเป็นแกนนำชุมชนในด้านต่างๆ มาก่อน ก็ล้วนสามารถเข้ามาทำงานจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือในการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ต่อไปได้

3. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน

จากคำนิยามของผู้ศึกษาวิจัยที่ระบุไว้ว่า ผู้นำชุมชน ในที่นี้หมายถึง ผู้นำท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ให้ความเคารพนับถือ) ซึ่งเป็นอีกกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่งที่มีอิทธิพลในด้านภาวะผู้นำ เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะของการชักนำบุคคลให้คล้อยตาม และเป็นบุคคลที่จำเป็นต้องเข้าไปคลุกคลีเพื่อทำความสนิทสนมกับประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งในประเด็นการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นก็เป็นหนึ่งในความดูแลของผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ในหลายๆ ส่วนราชการ ดังนั้นผู้นำชุมชนเปรียบเสมือนคนกลางที่คอยประสานงานให้กับประชาชนและภาครัฐให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันของกรอบสังคม

การศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นเขตพื้นที่หนึ่งที่มีประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้นำชุมชน

ทั้งผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องเข้าใจในนโยบายของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผู้นำชุมชนคนที่ 5 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...การต้องการเปลี่ยนแนวคิดจากการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงหรือใช้อาวุธมาเป็นการต่อสู้ด้วยแนวทางสันติ ภายใต้สโลแกน ‘อดีตไม่สำคัญ ปัจจุบันฉันรักเธอ อนาคตเรารักกัน’ และสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 5, 10 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนต่างมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่า นโยบายพาคคนกลับบ้านเป็นกระบวนการที่ชาญฉลาดของรัฐ เป็นโครงการที่ดีมาก ควรค่าต่อการสนับสนุนและผลักดันให้มีการดำเนินงานต่อไป ดังเช่นการให้สัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าวของผู้นำชุมชนคนที่ 2 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...ที่ผ่านมาประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมีการพัฒนาตัวเองและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมากขึ้น ทั้งกระบวนการด้านความคิด พฤติกรรม และการดำรงชีวิตในสังคม ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ประสบความสำเร็จกับบางบุคคลมากขึ้นนัก...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 2, 12 พฤศจิกายน 2561)

แต่เสียงส่วนใหญ่ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดให้ค่าเฉลี่ยประมาณการของความสำเร็จโครงการพาคคนกลับบ้านต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เห็นต่าง โดยระบุว่า ร้อยละ 60-70 ของประชาชนที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านมีแนวคิดและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คนที่ 4 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...ผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลที่เหมาะสมมากที่สุดในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน เพราะผู้นำชุมชนย่อมมีความสัมพันธ์ที่ต้องเข้าไปคลุกคลีกับประชาชนในความดูแลของตนเองอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลตรงกลางที่มีความใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงทั้งภาครัฐและประชาชน ซึ่งแน่นอนว่าทุกความเคลื่อนไหวของประชาชนในการปกครองย่อมอยู่ในสายตาของผู้นำชุมชนอย่างแน่นอน...”

(ผู้นำชุมชนคนที่ 4, 7 พฤศจิกายน 2561)

ผู้นำชุมชนย่อมทราบดีว่าประชาชนภายใต้การปกครองมีความสามารถและมีศักยภาพในด้านใดบ้าง สิ่งหนึ่งที่ผู้นำสามารถวัดผลของพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังจากการเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้นคือ การสร้างความปฏิสัมพันธ์ การพูดคุยเจรจาอย่างเป็นมิตร และให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปในสังคม ซึ่งผู้นำต้องปฏิบัติที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเป็นกันเอง และการสอบถามถึงความรู้สึกของบุคคล ซึ่งบางคนไม่กล้าที่จะระบายความรู้สึกให้คนอื่นที่ไม่สนิทฟัง แต่สำหรับผู้นำชุมชนแล้วนั้นมีใจคนอื่น แต่กลับเป็นที่พึ่งทั้งทางจิตใจและการดำรงชีวิตในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาวิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทั้งหมดและเป็นข้อมูลที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันมาจำแนกแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับปัจเจกบุคคล โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความสามารถ พร้อมกับยกระดับคุณธรรมของบุคคลให้สูงขึ้น ซึ่งความสามารถและคุณธรรมในที่นี้จะต้องแสดงออกมาในการกระทำ มิใช่ระดับคำพูด นั่นคือ จากความใกล้ชิดระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในการปกครอง ผู้นำชุมชนย่อมมีพื้นฐานทางความรู้ในการพิจารณาบุคลิกภาพและศักยภาพในด้านต่างๆ ของประชาชน เพื่อการส่งเสริมแนวทางของสัมมาชีพตามความถนัดในส่วนบุคคล และเหนือสิ่งอื่นใดผู้นำชุมชนจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านด้วยอีกทางหนึ่งว่า ภายหลังจากการที่ประชาชนได้กลับไปอยู่ในพื้นที่ที่เขาสามารถดำรงชีวิตในสังคมส่วนรวมได้อย่างปกติหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1 ที่กล่าวถึงลักษณะของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคลไว้ดังนี้

“...ผู้นำชุมชนย่อมต้องมีการประเมินความพร้อมของประชาชนกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อการนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาระดับปัจเจกบุคคลแบบรายกรณี และตรงตามความต้องการของบุคคลสูงสุด จากนั้นผู้นำชุมชนจะเป็นคนกลางที่รายงานความเคลื่อนไหวของประชาชนให้ภาครัฐทราบ เพื่อการส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้น เช่น การให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ หรือการสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์เบื้องต้นในการประกอบอาชีพ เป็นต้น...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1, 9 พฤศจิกายน 2561)

เพราะเมื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในวิชาชีพ จนสามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้แล้วนั้น โดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมไม่หวนทางกลับไปสู่การดำเนินชีวิตแบบความยากลำบากและการต้องพลัดพรากจากคนรักในครอบครัวอย่างแน่นอน และ

เมื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ย่อมนำไปสู่การพัฒนาของบทบาทการเป็นพลเมืองในการดำเนินชีวิตของสังคมคนหนึ่งที่ เป็นคนที่มีคุณธรรม กล่าวคือ เป็นคนดี คิดดี ประพฤติดี ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นในสังคม มีเมตตากรุณา และเป็นผู้มีศีลธรรมในการยึดมั่นทางจิตใจต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านในระดับปัจเจกบุคคล โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถและยกระดับคุณธรรมในตน ย่อมเป็นการวางรากฐานของบุคคลต่อการพัฒนาสู่ระดับอื่นๆ ของสังคมต่อไป

2. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การส่งเสริมการพัฒนาในลักษณะนี้มุ่งเน้นการสร้างสรรคความสัมพันธ์แบบพี่น้องระหว่างประชาชนกับประชาชน นำไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพัฒนาที่ต่อยอดจากการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลดังข้างต้น ดังนั้นเมื่อสังคมเปิดโอกาสและยอมรับการกลับมาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้ในระดับหนึ่งแล้วนั้น ผู้นำชุมชนสามารถนำประชาชนเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้ โดยเริ่มต้นจากเล็กไปใหญ่ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมของทั้งประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านและประชาชนทั่วไปในพื้นที่ด้วยเช่นกัน ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 6 ที่กล่าวถึงลักษณะของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

“...เมื่อสังคมเปิดโอกาสและคาดหวังว่าประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านจะสามารถดำเนินชีวิตแบบปกติ ไม่กลับไปประพฤติปฏิบัติตนในแบบอดีตที่ผ่านมา ความคาดหวังเหล่านี้จะเป็นความรู้สึกภายในของตัวประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านต่อการตั้งมั่นในตนเองเพื่อประพฤติปฏิบัติตนในกรอบแนวทางของสังคมต่อการเป็นพลเมืองที่ดี...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 6, 13 พฤศจิกายน 2561)

3. ระดับเงื่อนไขในการดำรงชีวิต เนื่องจากปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนจะดำรงชีวิตอยู่ได้จะต้องมีเงื่อนไขด้านต่างๆ ของสังคม ดังนั้นการพัฒนาในส่วนนี้จึงเป็นสอดคล้องต่อแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านสูงสุด เพราะกระบวนการก่อนหน้านี้นี้เป็นเพียงการเตรียมความพร้อมของบุคคล และเป็นการทดสอบจิตใจในความมั่นคงภายในของตนเองในการทำความคิดดี และประพฤติดี เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังในการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2 ที่ให้ความเห็นไว้ว่า

“...ผู้นำชุมชนสามารถพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เป็นประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนและสังคมที่ดำรงอยู่ได้ โดยพิจารณาจากศักยภาพความถนัดของรายบุคคล เช่น บุคคลที่เป็นแกนนำในด้านต่างๆ มาก่อน แน่นนอนว่าบุคคลเหล่านี้ย่อมจะมีมวลชนของตนเองเป็นหลักผู้นำชุมชนจึงสามารถใช้โอกาสนี้ในการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้บุคคลมาเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เพื่อการพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสันติ เป็นต้น...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2, 6 พฤศจิกายน 2561)

ด้วยเหตุนี้การวางแนวทางเพื่อส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำชุมชนจึงไม่มีมาตรการตายตัว ขึ้นอยู่กับเทคนิคและประสบการณ์การทำงานส่วนบุคคล ตลอดจนบริบทของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ต่างๆ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการวางกรอบแนวทางของผู้นำชุมชนเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

4. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโบร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อกระบวนการตัดสินใจระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้ที่มีบทบาทการทำงานที่อยู่ตรงกลางในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในภาครัฐทราบ และคอยเป็นกระบอกเสียงของภาครัฐในการดำเนินนโยบายต่างๆ สู่การสร้างความสำเร็จให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันนี้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีกณิคมการทำงานแบบบูรณาการของผู้นำชุมชนทั้ง 4 เสาหลัก ประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำศาสนา, ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ในการทำงานเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี ดังนั้นคำจำกัดความของผู้นำชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงไม่ตายตัวว่าต้องเป็นผู้นำที่ระบุตามระเบียบกรมปกครอง กระทรวงมหาดไทย เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงผู้นำตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

จากข้อสรุปของแนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชนนั้น เป็นไปในลักษณะของกรรมวิธีหรือกระบวนการหรือขั้นตอนทางจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพื้นที่ พัฒนาสังคม ที่เป็น

ภูมิลำเนาของเขาให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินการนั้นจะไม่เร่งรีบ ค่อยเป็นค่อยไป ตามความพร้อมของส่วนบุคคล ซึ่งแน่นอนว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนเป้าหมายย่อมมีความแตกต่างกันไป

ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงจำเป็นต้องทำการบ้านอย่างละเอียดและรอบคอบ ในการผลักดันและหนุนเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านตามบุคคลเป็นรายกรณีไป ไม่สามารถใช้มาตรการหรือแนวทางหรือกระบวนการแบบเหมารวมในการพัฒนาบุคคลได้ แล้วนำผลลัพธ์จากการประเมินการเปลี่ยนแปลงของบุคคลมาต่อยอดในการทำงานเพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงสำคัญของข้อมูลแบบปฏิบัติการข่าวสารในพื้นที่ สู่การสลายโครงสร้างของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวคิดสุดโต่งในการใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชจากรัฐไทย

การทำงานเป็นระบบเครือข่าย (Network) ย่อมเป็นผลดีต่อการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างรวดเร็ว และอีกแนวทางหนึ่งในปัจจุบันที่ผู้นำชุมชนสามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้นั้นคือการทำงานร่วมกันกับสภาสันติสุขตำบล ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนศาสนา (อาทิ โต๊ะอิหม่ามในมัสยิด และเจ้าอาวาสในวัด) ตลอดจนผู้นำตามธรรมชาติในด้านอื่นๆ ของสังคม โดยพยายามสร้างความเข้มแข็งของชุมชนศรัทธาให้เกิดขึ้นในระดับตำบล แล้วขยายต่อสู่อำเภอ จังหวัด และสังคมวงกว้างต่อไปอย่างสันติ

5. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน

จากการศึกษาวิจัยในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนนั้น พบว่า สิ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้คือ การมีจุดสนใจร่วมกัน เพราะการที่บุคคลจะลงมือกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้นั้น ย่อมเกิดจากประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนทั่วไปคนที่ 5 ไว้ดังนี้

“...ประชาชน เป็นกลุ่มบุคคลในสังคมจำนวนมากที่ทุกกลุ่มทุกฝ่าย และทุกภาคส่วนต่างต้องการให้เป็นมวลชน ดังนั้นประชาชนจึงเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากที่สุดในสังคมที่สามารถรวมกำลังของการมีส่วนร่วมเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อการขับเคลื่อนสังคมหรือประเทศในมิติหรือสถานการณ์ต่างๆ ได้

ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่ไป (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำ ฉะนั้น
ความหมายในที่นี้จึงมีลักษณะที่ตรงข้ามกับการเมินเฉย...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 5, 21 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของประชาชนทั่วไปคนที่ 3 ที่ได้ให้ข้อมูลสำคัญอีกประการ
ไว้ดังนี้

“...ประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้บางส่วนมีความ
เข้าใจในกระบวนการทำงานของรัฐในการขับเคลื่อนโครงการพา
คนกลับบ้าน แต่กลับกันนั้นก็ยังมีประชาชนจำนวนอีกไม่น้อยที่ยัง
ไม่เข้าใจถึงเจตนารมณ์สูงสุดของการขับเคลื่อนงานในลักษณะ
พร้อมทั้งมีการโจมตีและแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วย โดยมักจะมี
คำถามต่อรัฐเสมอว่า เพราะเหตุใดรัฐจึงต้องพาโจรกลับบ้านด้วย?...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 3, 20 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องต่อความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปคนที่ 4
เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านของ
ภาคประชาชน ที่กล่าวไว้ว่า

“...ต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ การให้ความรู้ในข้อมูลของ
เจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถเล็งเห็น
ความสำคัญของการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นไป
ในทิศทางเดียวกัน และก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการ
หนุนเสริมกระบวนการภาครัฐต่อการแก้ไขปัญหา...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 4, 21 พฤศจิกายน 2561)

ดังนั้นสิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนนั้นจึงต้อง
เริ่มต้นด้วยการพูดคุย ซึ่งรัฐย่อมไม่สามารถที่จะเข้าไปพูดคุยกับประชาชนได้หมดทุกคน โดยมีความ
สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปคนที่ 1 ที่กล่าวว่า

“...รัฐต้องใช้แนวทางของการสร้างความเข้าใจกับกลุ่มแกนนำ
หรือผู้นำชุมชนเสียก่อน อันจะก่อให้เกิดเสียงของพลังประชาชนที่
เป็นตัวแทนของรัฐ...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 1, 20 พฤศจิกายน 2561)

ซึ่งเป็นการกระจายความรู้จากผู้นำสู่พี่น้องประชาชนในชุมชนและสังคมที่ขยายเป็นวงกว้างต่อการสร้างความเข้าใจในประเด็นการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้านต่อไป

ในข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังประเด็นข้างต้น สอดคล้องต่อการให้สัมภาษณ์ของประชาชนทั่วไปคนที่ 2 ที่กล่าวว่า

“...กระบวนการสร้างความเข้าใจโดยชี้แจงรายละเอียดและเจตนารมณ์ที่สำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสู่การดำเนินงานในสังคมจำเป็นต้องดำเนินการกับทุกภาคส่วนเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถร่วมกิจกรรมพัฒนาสัมพันธ์กันในชุมชน และทำให้ประชาชนชายแดนใต้ไม่ให้เกิดเป็นแนวร่วมมุลลับของกลุ่มก่อความไม่สงบ...”

(ประชาชนทั่วไปคนที่ 2, 20 พฤศจิกายน 2561)

จากประเด็นดังกล่าวเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อจะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

6. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่แท้จริงนั้นต้องเกิดมาจากความเข้าใจ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนของสังคมนายแดนใต้บางส่วนยังไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์หลักของนโยบายภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน จึงก่อให้เกิดการโจมตีด้านปฏิบัติการข่าวสารอยู่เป็นระยะว่า “รัฐพาโจรกลับบ้าน” สิ่งที่เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนได้อย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริง ต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ดังนี้

1. ภาครัฐทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลสาบโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลทะเลสาบโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลทะเลสาบโปร์ให้ความเคารพนับถือ) เกี่ยวกับความประสงค์ของรัฐต่อการนำนโยบายสานใจสู่สันติ ภายใต้โครงการพาคคนกลับบ้าน

2. การนำผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนงานโครงการพาคคนกลับบ้าน

3. การจัดทำเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์และกระบวนการขับเคลื่อนงานโครงการพาคคนกลับบ้านสู่ประชาชนระดับรากหญ้า พร้อมการประเมินเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ซึ่งจัดทำโดยผู้นำชุมชนในพื้นที่

4. พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคคนกลับบ้าน ร่วมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ของตนเอง และร่วมกับภาครัฐแบบบูรณาการ

5. การยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง โดยประชาชนต้องมองข้ามผ่านแนวคิดที่ว่ารัฐพาคคนกลับบ้าน แต่พึงระลึกในใจว่าการกระทำของรัฐและจากการร่วมมือกันกับทุกภาคส่วนนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงจิตวิทยา ต่อการสลายโครงสร้างและสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวความคิดด้านลบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคแก่ประเทศไทย

6. ประชาชนร่วมกันการกระจายข่าววงกว้างเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการพาคคนกลับบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งสารสู่ผู้เห็นต่างหรือผู้ที่ตีความการกระทำผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และผู้ที่มีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ตลอดจนผู้ที่หวาดระแวงแล้วหลบหนีออกนอกพื้นที่หรือออกนอกประเทศไทย โดยการร่วมมือกันระหว่างภาคประชาชนกับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ผ่านสมาชิกเครือข่ายของชมรมพาคคนกลับบ้านในแต่ละพื้นที่

7. การพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อาจจะใช้วิธีการปฏิบัติกรข่าวสารต่างๆ หรือการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมหนึ่งที่ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่า เป็นกิจกรรมตัวอย่างที่น่าจะมีการจัดทำในทุกพื้นที่ของสังคมชายแดนใต้คือการจัดการอบรมในมัสยิด เพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนศรัทธา เพื่อลดจำนวนของการขยายตัวสมาชิกแนวร่วมขบวนการก่อความไม่สงบ ซึ่งมุ่งเน้นการใช้แนวทางของศาสนามาเป็นกรอบใน

การดำเนินงานทางความคิด และมุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย โดยการขับเคลื่อนงานของชมรมพาคณกลับบ้าน

7. การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนกลุ่มผู้เห็นต่างก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น พื้นฐานจิตใจเดิมของเขาก็เป็นประชาชนคนหนึ่งที่มีจิตอาสาบริสุทธิ์ที่หวังเพื่อต้องการพัฒนาสังคมในพื้นที่ของตนเอง แต่ด้วยการได้รับเพียงข้อมูลด้านเดียว และเป็นข้อมูลที่ถูกบิดเบือนจากฐานความจริง ทั้งด้านประวัติศาสตร์ การเมือง และศาสนา ตามวิธีการต่างๆ ของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบที่นำมาใช้ในการบ่มเพาะประชาชน จึงทำให้ประชาชนกลุ่มนี้เกิดความเชื่อในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องต่อคำอธิบายของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 8 ที่กล่าวไว้ว่า

“...สิ่งที่คนกลุ่มนี้หวังสูงสุดคือการได้เข้าไปช่วยเหลือเพื่อพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 8, 14 พฤศจิกายน 2561)

แน่นอนว่าเมื่อประชาชนกลุ่มดังกล่าวเข้าไปรายงานตัวตามกระบวนการต่างๆ ของโครงการพาคณกลับบ้าน การที่จะให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากประชาชนในสังคมภายหลังเสร็จสิ้นโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้นย่อมต้องใช้ระยะเวลาอยู่ไม่น้อย และอีกแนวทางหนึ่งของผู้ศึกษาวิจัยได้รับข้อมูลการสัมภาษณ์จากประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 7 ที่กล่าวว่า

“...ผมมีความเชื่อเหลือเกินว่า ทั้งภาครัฐ ผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ต่างมีแนวความคิดที่สอดคล้องกันคือ การใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์พฤติกรรมของบุคคล ซึ่งภายในระยะเวลาของการพิสูจน์นี้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมมีบทบาทที่ชัดเจนของตนเองคือการไม่กลับไปกระทำผิดดังเช่นอดีต...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 7, 13 พฤศจิกายน 2561)

บทบาทของการพิสูจน์ตัวเองคือ การกระทำเพื่อแสดงออกและสื่อสารให้สังคมหรือบุคคลอื่นรับทราบว่า ทั้งระบบคิดและพฤติกรรมในการที่แสดงออกมานั้นของบุคคลได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสิ่งสำคัญประการแรกของการพัฒนานั้นเริ่มต้นจากหลักคิด หรือระบบการคิด การวิเคราะห์ และการไตร่ตรองของบุคคล อันนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 9 ที่กล่าวไว้ดังนี้

“...ปัจจัยรอบข้างย่อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ด้วย เช่นเดียวกัน อย่างน้อยที่สุดการไม่สร้างความเดือดเนื้อร้อนใจแก่ตนเองและคนรอบข้างก็ถือว่าเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของการเริ่มต้นในการพัฒนา...”

(ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ คนที่ 9, 15 พฤศจิกายน 2561)

การพัฒนาในตัวบุคคลมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ทำให้ “คน” มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนทัศนคติที่ถูกต้องในลักษณะที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่ต้องเป็นกระบวนการที่ควรได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วนั้นมนุษย์เราจะได้รับการพัฒนาในทุกการกระทำของห้วงชีวิตอยู่อย่างตลอดเวลา สอดคล้องไปกับการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน

ดังนั้นประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านจะเกิดการพัฒนาได้นั้นต้องได้รับโอกาส (opportunity) จากสังคมด้วยเช่นกัน การให้โอกาสในทั้งนี้จะช่วยให้เกิดการคุณภาพพัฒนาชีวิต สังคม ชุมชน และวิถีชีวิตของการดำรงอยู่ การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม ขณะเดียวกันกระบวนการพัฒนามีความจำเป็นที่จะให้กลุ่มประชาชนเป้าหมายเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน หากเกิดการแตกแยกของประชาชนในสังคม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติไปในทางก้าวหน้าและสร้างสรรค์ ตลอดจนพัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้วย

8. บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

ประชาชนเป้าหมายจะพัฒนาขึ้นได้นั้นเริ่มต้นด้วยการเข้าใจในบทบาทของตนเองในสถานภาพปัจจุบัน ทั้งระบบการคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสร้างสรรค์

ทั้งนี้จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยสามารถค้นพบแนวทางต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จากการให้ข้อมูลของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับหลักการและปัจจัยที่สามารถทำให้ประชาชนเกิดการพัฒนา ประกอบด้วย

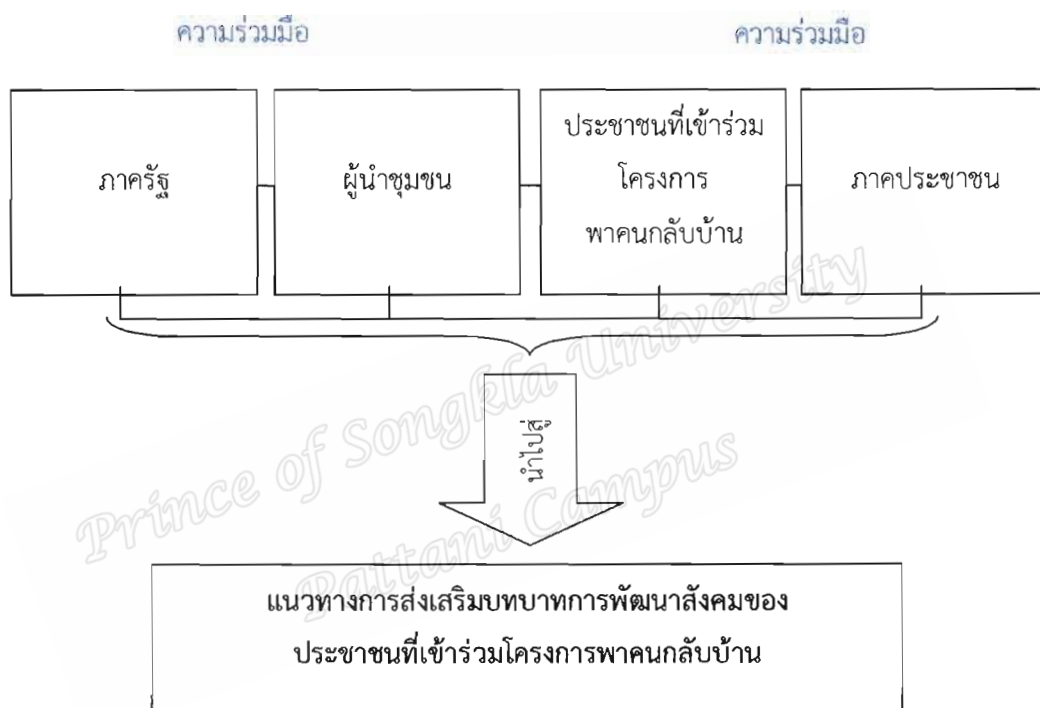
1. หลักการประชาธิปไตยในการดำเนินการพัฒนา
2. หลักช่วยกันคิดช่วยกันทำ
3. หลักการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมโดยเครือข่ายชมรมพาคณกลับบ้าน
4. หลักการให้การศึกษา การเรียนรู้ และการทำความเข้าใจในบทบาทของสถานภาพปัจจุบัน
5. หลักการช่วยตนเองพึ่งตนเอง
6. หลักความสมดุล
7. หลักการหาความรู้ความสามารถให้กับตนเองอยู่เสมอ
8. หลักการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาหรือการประสานงาน
9. หลักการเริ่มงานพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ของประชาชน
10. หลักความเป็นผู้นำ
11. หลักคุณธรรม

ด้วยข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเป็นกรอบที่จะนำไปสู่การวางแผนแนวทางเพื่อส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาบุคคลด้วยการเสริมสร้างความรู้และคุณธรรมเป็นสำคัญ

แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ตลอดจนระยะเวลาของการดำเนินศึกษา ผู้ศึกษาวิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลต่อการวางแผนแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านที่มาจากหลากหลายมิติของสังคม จึงทำให้เล็งเห็นถึงความมุ่งมั่นและตั้งใจของผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนภาคประชาชน และประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านโครงการพาคณกลับบ้าน อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งสันติในเร็ววัน

ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้จัดทำแผนภาพไว้เพื่อสรุปการอธิบายเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันของทุกภาคส่วนในประเด็นดังกล่าว โดยยึดความสัมพันธ์และความสอดคล้องจากข้อมูลการสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 5 คน ดังนี้

ภาพที่ 3 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

จากภาพข้างต้นจะเห็นถึงความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วนของสังคมที่ให้ความร่วมมือต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างบูรณาการ และมีความต่อเนื่องในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านอย่างเป็นระบบ และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน ผู้ศึกษาวิจัยจึงเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านไว้ดังนี้

1. **ภาครัฐ** เป็นส่วนสำคัญในการวางมาตรการเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสันติวิธี ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครองจำเป็นต้องผนึกกำลังกันแบบบูรณาการ ทำงานอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจในเนื้อหาที่กำลังดำเนินการ ปฏิบัติอย่างถ่องแท้ มีการจัดตั้งหน่วยประสานงานหลักที่เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านโดยเฉพาะ ซึ่งหน่วยงานลักษณะนี้ จำเป็นต้องคอยให้คำปรึกษา เป็นพี่เลี้ยง และเป็นผู้ติดตามประเมินผลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างเป็นระยะและต่อเนื่อง

ทั้งนี้เมื่อภาครัฐได้จัดตั้งชมรมพาคณกลับบ้านขึ้นมาแล้วนั้น ในระยะเริ่มต้นของการขับเคลื่อนงาน ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในขั้นต้น เช่น งบประมาณดำเนินการ บางส่วน หรือวัสดุ/อุปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้อำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนงานในกิจกรรมต่างๆ ของชมรมได้ เป็นต้น

2. **ผู้นำชุมชน** เป็นคนกลางที่คอยประสานระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนในที่นี้ ต้องเป็นผู้ที่พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้านร่วมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ของตนเอง และร่วมกับภาครัฐแบบบูรณาการ โดยการวิเคราะห์ตามความถนัดและความเหมาะสมของบุคคลในการดำเนินงานทางสังคม

3. **ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน** บุคคลจะพัฒนาได้นั้นต้องเริ่มต้นที่พื้นฐานทางจิตใจ ความคิด สติปัญญา และนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะ เมื่อบุคคลได้รับโอกาสจากสังคมจำเป็นต้องเร่งพัฒนาตัวเอง โดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมในลักษณะและบทบาทของสถานภาพปัจจุบัน อย่างน้อยที่สุดการที่ไม่ไปสร้างความเดือดเนื้อร้อนใจแก่ตนเองและคนรอบข้างก็ถือว่าเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของการเริ่มต้นในการพัฒนาแล้วเช่นกัน

ทั้งนี้แนวทางที่สามารถดำเนินการเป็นรูปธรรมในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นคือ การขับเคลื่อนงานผ่านชมรมพาคณกลับบ้าน ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกอำเภอของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นกระบวนการทำงานแบบเครือข่ายจิตอาสาในการให้ความช่วยเหลือและพร้อมหนุนเสริมกระบวนการทำงานของภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานความมั่นคงต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม

4. ประชาชนทั่วไป จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ ในการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้านอย่างถาวร เพราะจะทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์และเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินงานทางจิตวิทยาของรัฐในครั้งนี้ อันจะนำไปสู่การร่วมมือในการพัฒนาสังคมชายแดนใต้ในทิศทางเดียวกัน และสิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเช่นนี้คือ การเปิดใจยอมรับและให้โอกาสบุคคลได้กลับมาอยู่ในสังคมอย่างสันติ ซึ่งบางครั้งประชาชนก็จำเป็น “ปิดตาข้างหนึ่ง” เพื่อมองข้ามกระบวนการหรือขั้นตอนบางอย่างในการดำเนินการของภาครัฐ แต่มุ่งหมายไปที่เป้าหมายสูงสุดและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม ทั้งนี้หากมีการทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวแล้วนั้นจะทำให้ประชาชนชายแดนใต้ไม่ตกเป็นแนวร่วมมูมกลับของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบอย่างแน่นอน

Prince of Songkla University
Pattani Campus